

A JUGOSZLÁV IRREDENTA MAGYARELLENES JOGCÍMEI

APÁRIZSKÖRNYÉKI U. n. békeszerződések közül a trianoni békeparancs kétségtelenül a legkegyetlenebb és legigazságtalanabb. Ezzel a versailles-i békemű szerzői azt a Magyarországot akarták sújtani a lehető legkíméletlenebbül, mely a világháború felidézésében teljesen ártatlan volt s minden hódítási szándéktól idegenkedett, de amelyet azért kellett oly borzasztóan megcsonkítani, mert egészen az önfeláldozásig vitte a német szövetséges iránti hűséget. És azért kellett ezt az ezeréves államot szét-darabolni és a mértéktelenül felduzzasztott három utódállam, a későbbi kisanantant vasgyűrűjével körülfogni, hogy a versailles-i diktátorok elképzelése szerint soha többé ne juthasson abba a helyzetbe, hogy volt szövetségesének ismét segítőtársa lehessen.

A zsákmányra éhes szomszédos kis népek szertelen követeléseinek hatása alatt a féktelen bosszúvágy jegyében létrejött trianoni békeparancs a magyar birodalmat feldarabolta, holott a XVI. századtól kezdve Magyarország volt Európának egyedüli állama, mely nem követett terjeszkedési politikát, hanem csak saját birtokállományát akarta megvédeni és csorbíthatatlanul megőrizni. 324.411 négyzetkilométernyi területének több mint $\frac{2}{3}$ -át és 20,886.487 főnyi lakosságának $\frac{3}{6}$ -ét szakította el és csatolta — kizárólag a kard és az erőszak jogán — az ú. n. utódállamokhoz.

A nagy osztozkodásból bőven kivette a maga részét az újonnan megalakított SHS királyság is, mely 63.490 négyzetkilométernyi területet kapott a várakozáson felüli gazdag zsákmányból 4,126.516 lakossal. Ebbenakétszámban bennfoglalattika 42.543 négyzetkilométer 7,392.431 kat. hold) kiterjedésű és 2,621.954 lakosú Horvát-Szlavonország, a magyar birodalom volt társországa is, melynek alkotmányos képviselő-testülete: a „Sabor“ 1918. október 29-én kimondta az elszakadást Magyarországtól és a megalakítandó délszláv államhoz való csatlakozást. A magyar nemzet — ha fájdalmasan is — de tudomásul vette a 800 éves államjogi kapcsolatnak horvát részről való egyoldalú felbontását és ezt a maga részéről mindvégig tiszteletben tartotta, aminek legutóbb is azzal adta tanujelét, hogy elsőnek ismerte el a Jugoszlávia összeomlása után megalakult önálló és független horvát államot.

A Magyarországgal szemben támasztott egyéb területi követelések megokolására a szerbek a fegyverek által teremtett befejezett tényeken kívül a békekonferencia elé terjesztett emlékiratban „történelmi jogcímekre“ is hivatkoztak.

I. Első ilyen jogcímül a szerbség őslakos voltát hozták fel, melyről a történétírók és a szlavisztika legnevesebb művelői egyöntetűen megállapították, hogy a szerbek egyáltalán nem tartoznak hazánk őslakói közé. Melich János egyetemi tanár a honfoglaláskori Magyarországról írt alapvető munkájában az e kérdéssel összefüggő nyelvtudományi és néprajzi kutatásai eredményét abban a megdönthetetlen megállapításban foglalja össze, hogy a honfoglaláskori időkben a bizánci birodalom érdekeltségének a területén, tehát a Szerémségben, a Duna-Tisza közén, a Marosközön és Tiszántúl, továbbá Erdélyben bolgár-török és délszláv, de bolgár és nem szerb népek laktak. Ugyanezzel kapcsolatban a Tiszától keletre fekvő és jórészt szintén a Vojvodinába bekebelezett Bánátra vonatkozólag a magyar történetírás is kétséget kizáróan kimutatta, hogy ősmagyar telepedési terület.

A szerbek beözönlése csak jóval később kezdődött. Az Árpád-házi királyok alatti egészen jelentéktelen szerb beszivárgástól eltekintve, az első nagyobbarányú szerb beköltözés Zsigmond és Mátyás király idejére nyúlik vissza, mikor az 1389-i sorsdöntő rigómezei csatavesztés és a szerb állam bukása után a török nyomás elől menekülő szerbek északra húzódtak és magyar földön találtak menedéket. A szerb tömegek beáramlása folytatódott

a mohácsi vést követő évtizedekben, de most már nem mint menekülők, hanem legnagyobbbrészt mint török zsoldba szegődő martalóccsapatok jelentek meg. Az utolsó nagy szerb inváziót, melyet 1687-ben a bunyevácok bevándorlása előzött meg, I. Lipótnak köszönhetjük, aki a törökök elleni hadjárat szerencsétlen kimenetele után 1690-ben a Délvidéken menedéket adott Cernovié III. Arzén ipeki patriarchának és mintegy 36.000 családból álló népének.

Hogy ezeket a szerb jövevényeket nem állandó telepéseknek, hanem csupán ideiglenes „vendégeknek“ tekintették, arról I. Lipót 169. április 6-án kelt Cernovic III. Arzén patriarchához intézett és a szerb menekültek bizonyos kiváltságait, valamint a patriarcha jogkörét szabályozó „diplomájának“ következő passzusa is tanúskodik: „Minden igyekezetünkkel és minden lehetőség szerint azon leszünk, hogy győzelmes fegyvereinkkel és Isten segítségével az idehívott rác nemzetséget minél előbb az azelőtt bírt földjére, illetve lakóhelyére újra bevezethessük és az ellenséget onnan kiűzhessük.“

Ezt az első diplomát nyomon követte az ugyanazon év augusztus 21-én kiadott „Privilegium Diploma“, amellyel I. Lipót császár és király a patriarcha egyházi és egyes világi ügyekre is vonatkozó fennhatóságát egész Magyar- és Horvátország, továbbá a Szerbia, Görögország, Bulgária, Dalmácia, Bosznia és Hercegovina területén élő görögkeleti hívőkre is kiterjesztette, a menekült és ideiglenesen a magyar Délvidéken letelepített szerbeket pedig felmentette a hadiadó, kvartély és tized szolgáltatása alól. Ellenzolgáltatásul a szerbeknek viszont azt a kötelezettséget kellett vállalniok, hogy szűkség esetén mindenkor hadbaszállnak a császár ellenségei ellen. Cernovié szerbjeinek állandó telephely kijelölése iránti kérelmét csak 1694-ben teljesítették, azt a kívánásukat viszont, hogy az általuk lakott területeket a patriarchának egyházi és világi ügyekre egyaránt kiterjedő joghatósága alatt álló nagy közigazgatási egységgé vonják össze, kereken visszaautasították, a szerb vajda közjogi állását pedig egyszerűen megszüntették.

Az örökké nyugtalankodó és elégedetlenkedő szerb telepések azonban nem adták fel a szertelen és minden jogi meg történelmi alap nélküli követeléseik megvalósítására irányuló küzdelmet, mely — mindig a magyarelles beállítású bécsi udvar támogatásával — a II. Lipót által 1790-ben összehívott temesvári ú. n. illír (szerb) kongresszus határozataiban, majd később az 1848. május 13—15-i karlócai „szerb nemzetgyűlés“ emlékezetes tíz pontjában csúcsosodott. A „temesvári diétán“ képviselt „szerb nemzet“ a többi közt teljesen külön politikai területet és igazgatást követelt és ezenfelül mindazon szerbek viszonyainak rendezését, akik a kongresszus követeléseinek teljesülése után „még kénytelenek továbbra is a magyar alkotmány uralma alatt megmaradni“. Ennek a bécsi biztatásra létrejött határozatnak a bővített kiadású mása volt azután az 1848. május 13—15-ig Karlócán lezajlott „szerb nemzetgyűlés“ -nek a határozata, melynek alkotmányellenes, forradalmi és egyenesen hazaáruló jellegét mutatja a többi közt az is, hogy azon nemcsak a magyarországi, hanem a vazallus szerb fejedelemség szerbjei is, köztük az ifjúság képviselői és különösen Mayerhoffer vezérkari ezredes belgrádi osztrák császári konzul ösztökélésére fegyveres önkéntesek is megjelentek. De részt vett a nemzetgyűlésen Stefanovic János, Hess bécsi vezérkari főnök bizalmi kiküldötte és a határörvidéken szolgálatot teljesítő horvát és szerb nemzetiségű osztrák katonai főtisztek egész sora is, ami kétségtelen jele a bécsi körök és a felkelésre készülő magyarországi szerb nemzetiség közötti egészen nyílt egyetértésnek. A „nemzetgyűlés“ május 15-én, a tanácskozás harmadik napján, a régi kiváltságokra hivatkozással Rajaeic József érseket patriarchává, Suplikac István osztrák ezredet pedig szerb vajdává választotta, majd kimondta, hogy a magyarországi „szerb nemzet“ a Habsburg-ház alatt, de a magyar szent korona kötelékében politikailag szabad és független nemzet. A továbbiakban a Szerémséget a határörvidékekkel és a csajkás zászlóaljjal, a Bánátot a határörvidékekkel és a kikindai kiváltságos területtel szerb vajdasággá (Vojvodina) nyilvánította. Aztán a szerb vajdaságnak a horvát-szlavón-

dalmát egyesült királyságokkal való politikai szövetségét mondta ki a szabadság és a teljes jogegyenlőség alapján, sőt kimondták a magyarországi oláhok nemzeti önállóságát is. (Quo jure?) Végül külön bizottságot választottak a szerbek nemzeti érdekeinek képviselőjére a Prágában megtartandó szláv kongresszuson.

Nyilvánvaló, hogy a karlócai határozatokkal a magyarországi szerbek a forradalom terére léptek és Önként felkínálkoztak a Habsburg-dinasztiának az összmonarchia védelmére saját nemzetiségük érdekében, de Magyarország területi sérthetlenségének rovására. (L. Thim József: „A magyarországi 1848—49-i szerb felkelés története.“ Budapest, 1940. 93—94. 1.) Hogy ez a felkínálkozás és a dinasztia iránti hűségnek a hangoztatása milyen őszinte volt, az kitűnik a többi közt Rajacic, az új patriarcha és „caput nationis“, Hrabovsky péterváradai kormánybiztoshoz intézett egyik leveléből is, melyben azzal fenyegetőzik, hogy az oroszok és a törökök karjaiba kénytelenek vetni magukat, ha a szerbek kiváltságait nem ismerik el és a szerbek a felséges udvarnál és az osztrák kormánynál nem találnak kellő védelemre. De megfenyegette Hrabovskyt még azzal is, hogy „az olasz harctéren küzdő határőröket visszahívják, a szláv népeket segítségül hívják, az olaszokkal szövetséget kötnek és Európához appellálnak“. A kétszínűség és megbízhatatlanság egy másik dokumentuma pedig Rajacic patriarchának Jelacic dunántúli veresége után 1848. október 20-án Danilyevskij belgrádi orosz főkonzulhoz intézett levele, melyben a többi közt ezeket írja: „Ebben a helyzetben nem látok mentőutat a szerb nép számára. Mit gondol rólunk a nagy Oroszország? ... Az asztaláról lehulló morzsákkal jóllakatnánk magunkat. Egy szava elegendő és meg vagyunk mentve. Miért nem vehetne Oroszország bennünket védelmébe, ha már az osztrák császár azt nekünk nem nyújthatja? Számunkra még mindig jobb — hasonlóan, mint a szerb fejedelemség — Oroszország védelme alatt a török igát elviselni, mint a magyart!“ Ezt írja a szerb patriarcha arról a Magyarországról, mely a szerb nemzetiségnek az 1848: XX. törvénycikkben a Mária Terézia-féle regulamentumokon messze túlmenően olyan egyházi és iskolai önkormányzatot biztosított, amelyhez foghatóval, különösen akkortájt, egyetlen más európai állam sem dicsekedhetett! Ezt a kétszínű játékot, mely a magyarországi szerbségnek a Szerbiával való egyesülési szándékát takargatta, az osztrák kormány és az udvari kamarilla nem látták és vak magyargyűlöletükben odáig mentek, hogy a trónváltás után az ifjú Ferenc József császárral 1848. december 15-én „a magyarországi szerb nemzethez“ kiáltványt intézettek, melyben a császár „a dinasztia iránti hűséget a karlócai patriarchal cím elismerésével, a vajdaválasztás jóváhagyásával megjutalmazta és egyben kijelentette, hogy a szerb nemzetnek nemzeti fejlődését biztosító belső szervezetet engedélyez és a háború befejezése után a monarchia népeinek egyenjogúsága alapján a nemzeti belső közigazgatást meg fogja adni“. (Thim József, id. m. 271.1.)

A magyarországi szerbségnek külön tartomány alakítására irányuló törekvése tehát csak az 1848—49-i szabadságharc összeomlása után valósult meg, mikor a letiport magyarság fékentartására az összbírodalom egyik tartományaként felállították a Bácskát és a Bánátot magában foglaló, de Bécsből adminisztrált Vojvodinát, melyet azonban alig tízesztendei tengődés után már 1860-ban visszacsatoltak Magyarországhoz.

Mint ebből a történelmi vázlatból is látható, a szerb település területe sohasem volt közjogi értelemben vett corpus separatum, hanem csupán olyan terület, mely a történelmi események alakulása szerint hol magyar, hol török fennhatóság alá tartozott, a török hódoltság megszűntével pedig sokáig a Bécsben székelő Hofkommission, Hofdeputation és az illír kan-

cellária, majd pedig mint katonai határőrvidék katonai parancsnokság alatt állt, míg végül államjogilag és közigazgatásilag is megint visszakerül a magyar államhoz.

Ezzel aztán elenyésznek azok a Délvidék birtoklására és elcsatolására vonatkozó történelmi jogcímek is, melyeket a szerb történetírók és a békekonferenciának átnyújtott szerb emlékiratok II. Béla királyunk sógorával, Belus bánnal, majd Brankovics György és Vük deszpotákkal, Cmi, azaz Fekete Iván vagy Iován szerepével, továbbá a Cernovic-féle betelepítéssel, az 1790-es temesvári szerb nemzetgyűléssel és az 1848—49-i szerb felkeléssel kapcsolatban felsorakoztatnak.

II. A közös jugoszláv állam első tervezete. A szerbek és az összes délszlávok közös államban való egyesítésének politikai programját Gaj Ljudevit fellengzős illirizmusa és Stefanovic-Karadzié Vuknak a „Srbi svi i svuda“ (mind szerbek és mindenütt) jelszóval megindított nagyszerb mozgalma mellett határozott célkitűzéssel főleg Garasanin Ilija szerb államférfi, Karadjordjevic Sándor és — később — Obrenović Mihály fejedelem alatt a kis szerb fejedelemség minisztere vetette fel 1844-ben. Garasanin tervezete magában foglalta az akkor még török uralom alá tartozó ószerbiát, Macedóniát, Albánia egy részét, Boszniát, Hercegovinát, Magyarország területéből pedig Horvát-Szlavónországot, a Szerémséget, a Bácskát és a Bánátot is, tehát majdnem azt az egész területet, melyből a világháború befejeztével az SHS királyság megalakult. Az akkoriban még kis és tehetetlen szerb fejedelemségnek ez a kiváló politikusa hosszú évtizedekre szabta meg a szerb külügyi politika irányát. Nem volt csupán álmodozó s egyben fanatikus nacionalista, mert — mint terjedelmes emlékiratában írja — nagyon is jól tudta, hogy a délszlávoknak a nemzetiségi elv és Szerbia történelmi jogai (?) alapján a szerb fejedelemség vezetésével tervezett egyesítése Ausztria birtokállományát is veszélyezteti s hogy Ausztria ezért kénytelen lesz az egyesítési terv megvalósítása ellen a rendelkezésére álló összes hatalmi eszközökkel küzdeni. Ebből a szempontból már eleve politikai lehetetlenségnek tartotta a Szerbia és Ausztria közötti megegyezésre irányuló kísérletezést, mert „ezzel Szerbia maga tenné nyakára a hurkot.“

Garasanin tervezetét Obrenović Mihály fejedelem a múlt század 60-as éveiben uralkodói és kormányzati programjává tette. Átvette ezt a programot a Pacic-féle óradikális párt és az orosz befolyás felülkerekedésével és Obrenović Sándor király meggyilkolása után trónra került Karadjordjevic Péter király is, egyelőre azonban csak pro foro interno, mintegy házi használatra, mivel a délszláv egyesülés nyílt hirdetése akkor még súlyos, az állam és az új dinasztia létét veszélyeztető következményekkel járt volna.

III. H a r c a j u g o s z l á v e s z m e m e g v a l ó s í t á s á é r t. A szerb területi követeléseket és a délszláv nemzeti integrálódás jelszavát elsőízben és a szerb sajtó féktelen izgatása mellett Bosznia és Hercegovinának 1908 őszén bekövetkezett annexiója robbantotta ki, mert ezt a két tartományt a szerbek faji és elvi alapon mindig a magukénak tekintették. A magyarországi szerbségre még ennek a nagy nemzeti fellángolásnak sem volt különösebb hatása. Gyökeresen megváltozott azonban a helyzet, mikor az 1912—13. évi balkáni háborúból Szerbia győztesen, területben és tekintélyben jelentékenyen meggyarapodva került ki. Akkor a délvidéki szerbek egymás között már széliében terjesztették a Belgrádból kiadott jelszót, hogy Európa egyik beteg emberének: a töröknek eltakarítása után rövidesen sor kerül a másik betegnek: a kettős monarchiának elintézésére. A világháború kitörése aztán végleg felszabadította a csak nehezen lefojtott szenvedélyeket és amikor Pasić a szkupstinának 1914 december 7-én Nis-

ben tartott ülésén felolvasta, a nemzetgyűlés pedig tomboló lelkesedéssel magáévá tette a kormány nyilatkozatát, mely szerint „a kormány fő- és e sorsdöntő órákban egyedüli céljának tekinti, hogy a nagy háború sikeres befejezését biztosítsa, mely abban a pillanatban, amint megkezdődött, egyúttal a mi összes nem szabad szerb, horvát és szlovén testvéreink felszabadításának és egyesítésének háborújává lett“, megindult a kettős monarchia területéről emigrált délszlávok aknamunkája. Elsőnek, már 1914 decemberében, a horvát bizottság alakult meg, mely azonban nem sok vizet zavart és már 1915 elején beolvadt a horvát Trumbic Ante, a későbbi első jugoszláv külügyminiszter elnöklete alatt megszervezett Jugoszláv bizottságba. Ez a bizottság az Entente-államokban a Masaryk és Benes vezetése alatt működő cseh bizottsággal karöltve aztán olyan zabolátlan agitációba, de egyszersmind olyan lelkes, leleményes, céltudatos, szívós és — mint az eredmények is mutatják — olyan sikeres propagandába fogott, mely valóban párját ritkítja és dicséretére válik mestereinek.

IV. Statisztikai büvészkedések. A jugoszláv bizottság által a francia kormánynak 1915 május 6-án és az angol kormánynak május 15-én átadott első emlékirat „jugoszláv nemzeti területekül“ a Dráván túli délmagyarországi részt, vagyis Vas, Zala, Somogy és Baranya megyék déli részét és a volt szerb Vojvodinát: a Bácskát és a Bánátot jelöli meg, azzal a valóságot teljesen kiforgató indokollással, hogy „ezen az egész területen a mi népünk kompakt tömegekben él és majdnem (!) más fajok keveréke nélkül.“ „A szélső peremeken található keveredések a szomszédos népekkel való érintkezéstől erednek, vagy mesterséges termékei az ellenséges politikának, ami azonban legkevésbé sem alterálja e terület nemzeti jellegét!“ Majd így folytatja: „Magyarországon a Murától északra egészen a Rába folyóig van még 100.000 szláv és a Drávától és Dunától északra van kb. 800.000 szerb-horvát. Ez a legnagyobb részt vagyonos és termékeny földek birtokában lévő nép az erőszakos magyarosítás ellen csak a többi testvéreivel való egyesüléssel védekezhetik. Megvédve saját magát, meg fogja tartani az összes többi jugoszláv területek számára a Bácska és a Bánát rónáit, a részükre nélkülözhetetlen magtárt is.“

Ez az emlékirat tipikus példája a területi igénylés érdekében üzött lelkiismeretlen mesterkedéseknek és durva hamisításoknak. Zárt szerb-horvát etnikai területnek tünteti fel a Bácskát és a Bánátot, holott 1918-ban a Bácska, Bánát és Baranya Jugoszláviához csatolt területén a szerbek csak 28-9%-át, a következőesen horvátoknak mondott, de akkoriban túlnyomó többségükben még magyar érzelmű bunyevácokkal és egyéb délszlávokkal együtt pedig 451.590 és nem 800.000 lélekszámmal csupán egyharmadát, vagyis pontosan 34.i%-át tették az 1,320.679 főnyi összlakosságnak. Még ha a muraközi és murántúli 151.525 főnyi horvátokat és vendeket, valamint a trianoni Magyarországon megmaradt szerbeket, horvátokat, bunyevácokat, sokácokat és vendeket az 1920. évi magyar népösszeírás szerint összesen 77.224 lélekszámmal hozzászámítjuk, akkor is legfeljebb csak 680.339 főt tett ki a Trianon előtti Magyarországon a Drávától és Dunától északra fekvő területen élő délszlávok száma. És erőszakos magyarosítást emleget ott, ahol a szerbség a legideálisabb egyházi és iskolai önkormányzatot, a helyi közigazgatásban pedig valósággal a fenntartott helyek kiváltságát élvezte. Itt meg kell még jegyeznünk, hogy a nemzetiségi elv alapján támasztott területi követelések hatályosítására a későbbi memorandumok és egyéb propagandairatok, a többi között a jugoszláv bizottságnak a breszt-litovszki béketárgyalások megindulásakor 1918 februárjában készült és ugyancsak Trumbic jegyezte emlékirat is a magyarországi népesség etnikai megoszlására vonatkozó adatok meghamisítását már odáig viszik, hogy a magyarság

arányszámát az összlakosságnak csupán egyharmadára teszik az 1910. évi összeírás 54.5%-a helyett. (Buday László műegy. tanár: „La Hongrie après le traité de Trianon“. Paris. 1922. 46. 1.)

V. Az önrendelkezési elv. A területi követelések megalapozásánál nagy szerepet játszott a népek önrendelkezési jogára vonatkozó elv is, melynek a harctéri eredmények mellett főleg a kettős monarchia széttöbbságában úgyszólván döntő jelentőségű volt. A Pasic szerb miniszterelnök és Trumbic Ante, a jugoszláv bizottság elnöke között 1917 július 20-án létrejött és az SHS királyság megalapításának alapokmányául tekinthető korfui egyezmény a jugoszláv területi igénylések megindulásában lényegileg az önrendelkezési elvre támaszkodik. „A mi háromnevű nemzetünk, — mondja a deklaráció — mely a legtöbbet szenvedett a yers erőszaktól és az igazságtalanságtól, s mely a szabad önrendelkezés jogáért a legnagyobb áldozatokat hozta, általános lelkesedéssel fogadta ezt a magasztos elvet, mint ennek a borzalmas háborúnak legfőbb célját... A mi nemzetünk nem követel semmi idegent; csak a magáét követeli és azt akarja, hogy teljes egészében felszabaduljon és egyesüljön. Éppen ezért tudatosan és határozottan elveti felszabadításának és egyesítésének minden részleges megoldását. A mi nemzetünk mint megbonthatatlan egészet állítja fel az Ausztria-Magyarország uralma alóli felszabadításának és Szerbiával és Montenegroval való egyesülésének problémáját. A népek szabad önrendelkezésének elve alapján ennek az egésznek egyetlenegy részét sem lehet jogszerűen elkülöníteni és valamely más államhoz csatolni magának a népnek hozzájárulása nélkül.“

Hasonló érveléssel találkozunk a Pasic miniszterelnök, Korosec Antun, a zágrábi Nemzeti Tanács és Trumbic Ante, a Londonban székelő jugoszláv bizottság elnöke között a jugoszláv állam megszervezésének irányelveiről 1918 november 9-én létrejött megállapodást tartalmazó genfi deklarációban is: „Az országhatárokat a szomszédos államokkal szemben az önrendelkezési jog alapján kell megvonni.“

Ezt a tételt képviselte Pribicevié Szvetozár, a zágrábi Nemzeti Tanács alelnöke és Trumbic mellett az egész elszakadási mozgalom tulajdonképeni spiritus rectora is a Zágrábba küldött magyar delegációhoz 1918 november 9-én intézett beszédében: „Nagyon fogunk örülni, ha a magyar kormány a wilsoni elvek alapján lehetővé fogja tenni a legőszintébb baráti szomszédi viszony helyreállítását és biztosítását a szerbek, horvátok és szlovének államával, melynek magában kell foglalnia a mi népünk egész etnográfiai területét.“

Hogy aztán az önrendelkezési jog elvét a gyakorlatban miképpen alkalmazták, azt két héttel később megmutatta az ú.n. Vajdaságnak, azaz a magyar Délvidéknek a magyar államtól való elszakadását proklamáló „Nagy Nemzetgyűlés“ lefolyása. Ezt a nemzetgyűlést az újvidéki szerb nemzeti bizottság kezdeményezésére 1918. november 25-én tartották meg Újvidéken és azon a népesség 54.8%-át kitevő magyarság és németiség, valamint a Bánát kérdésében szintén erősen érdekelt 5.8%-nyi oláhság, tehát az összlakosság 60.6%-ának kisemmizésével kizárólag a szerbek, bunyevácok és egyéb szlávok ú. n. képviselői vettek részt. Az igazoló bizottság előadójának jelentése szerint a gyűlésen a Bánát, Bácska és Baranya területéről a beérkezett jegyzőkönyvek és meghatalmazások alapján 211 község és város volt képviselve (325-ből!) 757 képviselővel, illetve kiküldöttel, ami azt jelenti, hogy e terület községeinek és városainak egy teljes harmadát már eleve kizárták a tanácskozásból és a határozathozatalból. A 757 képviselő között volt 583 szerb (a szerbségnek számarányához képest mindössze 211 mandátum járt volna!), 79 bunyevác, 3 sokác, 2 horvát, 62 szlovák, 21 rutén és — hogy a váltig emlegetett, de soha komolyan nem vett önrendelkezési elvnek legalább némi látszatát megóvják — 6 német és 1 magyar (Sporne-

nica [Emlékkönyv] oslobodjenje Vojvodine 1918. Novisád 1929. 161 1. és Pekié Petar: „Povjest Hrvata u Vojvodini, do 1929 godine.“ Zagreb 1930. 229 1. „A vojvodinai horvátok történeté 1929-ig“), akinek sejtelve sem volt arról, hogy voltaképpen miért is kellett neki Újvidékre mennie és a „Nagy Nemzetgyűlés“ -en részt vennie. Ebben az összetételben a „Nagy Nemzetgyűlés“ az össznépeségnek csak 39,4%-át képviselte, ami azonban nem akadályozta meg abban, hogy egyhangúlag és az összlakosság nevében elfogadja a következő határozati javaslatot: „A Bánát, a Bácska és Baranya, az Entente balkáni hadserege által megvont határokon belül, ma 1918. november 25-én a „Nagy Nemzetgyűlésen“ a nép önrendelkezési jogának magasztos elve alapján függetleníti magát és kimondja elszakadását Magyarországtól mind államjogi, mind politikai és gazdasági tekintetben. Ebből kifolyólag a „Nagy Nemzetgyűlés“ felállítja a nagy Nemzeti Tanácsot, melynek végrehajtó szerve a Nemzeti Kormányhivatal.“

A békeparancsok szellemére és egész konstrukciójára mindenestre jellemző, hogy ez a népek önrendelkezési joga ellen a vajdasági népesség túlnyomó többségének kinullázásával elkövetett jugoszláv merénylet a többi ehhez hasonló jogtiprással és jogfosztással együtt legkevésbé sem fenyegette a trianoni békediktátum felelős szerzőit, mikor a Millerand-féle kísérőlevélben a területi rendelkezések igazolására azt a minden morális és jogi alap nélküli indokolást megkockáztatták, hogy „a népszavazás elrendelése felesleges volt, mert meggyőződésük szerint ez a megkérdezés, még ha az őszinte véleménynyilvánítás teljes biztosításával történnék is, nem vezetne más eredményre, mint amilyenre Közép-Európa néprajzi viszonyainak és nemzeti törekvéseinek tüzetes vizsgálata vezette a Hatalmakat. A népek akarata megnyilatkozott 1918. október és november havában, a kettős monarchia összeomlásakor, midőn a sokáig elnyomott nemzetiségek egyesültek fajtestvéreikkel.“

Hogy az önrendelkezési elvvel való visszaélést és az önrendelkezési jog kijátszását, valamint az igazság meghamisítását még jobban illusztráljuk, idézzük még a Nemzeti Kormányhivatal által a belgrádi kormányhoz intézett különböző felterjesztések néhány jellemző mondatát: „Ennek a területnek lakossága hozzájárult a szerb királysággal való egyesüléshez, nemcsak azért, mert ez a túlnyomóan szerb és horvát többségű nép (?) természetes kívánsága volt, hanem azért is, mert a szerb királyság demokráciája és agrárviszonyainak rendezettsége a legjobb biztosítéka annak, hogy ez a nép véglegesen fel fog szabadulni a kiváltságos osztályok uralma alól és új életet kezdhet szabadságban és felvilágosult demokráciában. Hogy Szerbia demokrázizmusa és rendezett agrárviszonyai milyen vonzóerőt gyakorolnak ezen terület népére, mutatják a Bácska, Bánát, Baranya magyar és német népének egyre sűrűbb nyilatkozatai is, melyek mind a szerb királysághoz és a szerbek, horvátok és szlovének államához való csatlakozás mellett szólnak.“ Szinte felesleges hozzátennünk, hogy ez a magyarokra és németekre vonatkozó állítás is az ú. n. légből kapott koholmányok közül való.

Külön figyelmet érdemel a nemzeti kormányhivatalnak 1918 december 4-1 felterjesztése, melyben az elszakadási nyilatkozat és saját hivatalbalépésének közlésén kívül arra kéri az SHS királyság kormányát, hogy az ügyvitel zavartalanságának biztosítására és a megszálló szerb csapatok, valamint a szövetséges hatalmak csapatai részéről szükséges támogatás kieszközlése végett ismerje el a nemzeti kormányhivaltat a Bácska, Bánát és Baranya megszállt területének közigazgatási hatóságául s hogy erről a további egyöntetű eljárás érdekében a szerb, francia és angol csapatok összes parancsnokságait értesítse. Ennek az okmányoknak azért van különös fontossága, mert kézzelfogható bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy az 1918 november 3-i Diaz-féle fegyverszüneti és a november 13-i belgrádi katonai konvenciónak azon rendelkezését, melynek alapján a megszállt területek polgári közigazgatása a békekötésig magyar kézben fog maradni, az Entente tudtával és beleegyezésével dobták félre. Ahogyan csúffá tették a nemzetiségi

elvet és lábbal tiporták a nép önrendelkezési jogát, azonképpen értéktelen papírrongyként kezelték a konvenciónak ezt a magyar szempontból legfontosabb rendelkezését is. Még ennél is nagyobb súllyal esik azonban latba az a merőben önkényes katonai akció, amellyel a szerbek, túltéve magukat a határmegállapító bizottság kötelező rendelkezésein, fegyveres erővel erőszakos határkiigazítást hajtottak végre az SHS állam javára.

Nem kevésbé súlyos jogsérelem érte egyébként Magyarországot a jugoszlávok által önkényesen Prekomurje-ra átkeresztelt Vendvidék kérdésében is. Amint Mikola Sándor „A vendség múltjáról és jelenéről“ szóló tanulmányában Zolger Iván, a békekonferencia jugoszláv delegátusának a „Slovenski Narod“ 1921 június 2. számában megjelent cikke alapján írja, ezt a legfőbb tanács által eredetileg Magyarországnak megítélt területet a vonatkozó határozat önhatalmú megváltoztatásával Tardieu játszotta át a jugoszlávok kezére, még annak ellenére is, hogy 1921 őszén a határmegállapító bizottság a 160 községből 34 községnek Magyarországhoz való visszacsatolását javasolta.

VI. A németellenesség jogcíme. A jugoszlávok által latbavetett érvek és jogcímek szemléje nem lenne teljes, ha meg nem említjük azt a főérvüket, amellyel voltaképpen a legnagyobb hatást érték el a népek sorsát intéző franciáknál és angoloknál is. A jugoszlávok a csehekkel, egy vonalon haladva, helyes érzéssel és kitűnő politikai szimattal az Entente politikai érdekeinek tengelyébe állították be nemzeti aspirációikat azzal a Párizsban és Londonban egyaránt méltányolt indokolással, hogy területi követeléseik teljesítése egyszersmindenkorra véget fog vetni a „Drang nach Osten“ felidézte összes veszedelmeknek. Ravasz taktikával tehát Entente-érdekként tüntették fel Ausztria-Magyarország feldarabolását, főleg Beneš a „Détruise PAutriche“ című könyvében, Trumbié pedig különböző cikkeiben és a jugoszláv bizottság egyes kiáltványaiiban és emlékirataiban. Az utóbbiakból tájékoztatásul néhány szemelvényt adunk: „Amíg a nemzetiségi elv negációjára felépített Ausztria-Magyarország, ez a szörnyűséges gyarmati birodalom fennáll, — mondja Trumbié az Echo de Paris-nak 1916 márciusában adott interview-jában — a német fajnak módjában lesz, hogy saját hódító céljaira felhasználhasson kb. 30 millió szlávot és latint... Ennélfogva meg kell semmisíteni Ausztria-Magyarországot és felszabadítani az általa rabságban tartott nem-német fajokat. „Ddenda Carthago!“ — ismételte a római bölcs. Nekünk azt kell ismételnünk: Delenda Austria! és a történelem igazat fog adni nekünk, amint őt is igazolta.“ A jugoszláv bizottság által 1916 március 13-án a francia kormánynak átnyújtott emlékiratban Trumbié emígy elmélkedik: „Bekövetkezett tehát a szövetségesek részére az a parancsoló szükségesség, hogy az elkövetkezendő béketárgyaláson végrehajtsák Ausztria-Magyarország likvidálását abban a tudatban, hogy ezzel levágják Németország jobbkeztét és lebontják azt a hidat, melyen át Szófiába és Konstantinápolyba mehetett.“ A korfui deklarációról írt egyik cikkében pedig ezt a variációját találjuk a német mumussal való rémítgetés zsonglőri ügyességgel és végeredményben busás haszonnal forgatott tételének: „A korfui deklaráció egyik alapvető elve olyan államnak a létesítése, mely örökre leküzdhetetlen gátja lesz a germán birodalom és a habsburgi önkény térfoglalásának.“

Ez az érvelés és a szélsőséges németellenességnek ez a kiélezése nem is tévesztette el hatását és — amint a következmények mutatták — nagyban elősegítette a jugoszláv területi követelések majdnem maradéktalan teljesítését.

Íme, amennyire lehetett tömör összefoglalásban ezek voltak a népi, illetve nemzetiségi elv, a geopolitikai, gazdasági, sőt katonai szempontok

mellett azok a mesterségesen megkonstruált „jogcímek“, melyek a jugoszláv területi követelések és a trianoni ítélet alapjául szolgáltak. A tárgyi-lagos elbírálás világánál és a történelem ítélőszéke előtt azonban mindezek a jogcímek és érvek csak álérveknek és hamis jogcímeknek bizonyultak s Így mindannak, amit erre az ingoványos alapra a bosszú és a telhetetlenség jegyében felépítettek, az első igazi teherpróbánál össze kellett dőlnie, a magyar revíziós küzdelem pedig a Délvidék visszatérésével újabb jelentős sikert aratott.

PROKOPY IMRE

SZÉKELY GONDOK

A MAGYAR CSAPATOK székelyföldi bevonulását követő napokban az ifjú magyar nemzedék vezetői Székelyudvarhelyen értekezletet tartottak. Ezen az értekezleten a jövőben tanúsítandó politikai magatartásukat vitatták meg. Az értekezlet résztvevői nagy többséggel a Teleki-kormány támogatása mellett döntöttek. Elhatározták, hogy a meginduló politikai küzdelmekben kitartanak a kormány mellett, mivel a kormány első intézkedései a Székelyföld iránt érzett rendkívüli jóakaratról tanúskodnak. E határozathoz később a többi székely város ifjú nemzedékének más képviselői is csatlakoztak és ezzel mintegy szimbolikusan kifejezték a székelyföldi ifjú magyar nemzedék bizalmát a felszabadító Teleki-kormány iránt.

A szeptember óta eltelt hónapok megmutatták, hogy ez az előlegezett bizalom indokolt volt. Valóban a Székelyföld sajátos helyzetéből következő különleges kérdések iránt még eddig egyetlen magyar kormány sem tanúsított annyi megértést, mint a mostani. A román propaganda ugyan gyakran hangoztatta, hogy 1867 után a magyar kormányzat Erdélyben csak a magyarságról gondoskodott s a románsággal csak az erőszakos magyarosítás céljából foglalkozott. Sőt az elmúlt román uralom utolsó éveiben a román újságok egyre többet írtak a Székelyföldet különleges előnyökben részesítő magyar politikáról. A történelmet ismerők előtt azonban nyilvánvaló volt ennek az állításnak valótlanága. Sőt a székelyföldiek jól tudták, hogy ennek a propagandisztikus beállításnak pontosan az ellenkezője az igaz. Sajnos, a Székelyföld különleges helyzetének általános magyar szempontból való fontosságát a dualizmus korának egyetlen kormánya sem ismerte fel eléggé. Orbán Balázs, Barta Miklós és mások beszédei a pusztában hangoztak el, senki sem hallgatta meg őket. Még aránylag Darányi Ignác tett legtöbbet a székelységért, a székelyföldi gazdakörök felállításával és támogatásával. De végeredményben a székelység nemzeti, társadalmi, egészségügyi és gazdasági szempontból egyaránt magára maradt az egész dualizmus korában és a kormányzat jóindulatú támogatását nagyon ritkán tapasztalta.

A román kormányzat bezzeg annál többet „foglalkozott“ a Székelyfölddel. Angheliescu már 1924-ben felállította a kultúrznótát; különleges adókat léptettek életbe, 1933-tól kezdve pedig állandó miniszterközi bizottság működött a székelyföldi románosítás előmozdítása érdekében. Gazdasági, kulturális, politikai és közigazgatási téren évről évre növekedő elnyomás nehezedett a székelyekre. A magyar nyelvű elemi iskolai oktatás az állami iskolákban lassanként megszűnt, a román óvodák száma hihetetlenül megnőtt, az adók más vidékekhez képest 20—30%-kal emelkedtek, a román jegyzők, tanítók, papok és csendőrök pedig versenyeztek egymással a székelyek elnyomásában. Az 1937-es választások alkalmával a nyárárdmenti székelyekre sortűzet adtak és az utolsó magyar tisztségviselőket is kitétték állásaikból. A bécsi döntést megelőző időt a Székelyföld népe a legszörnyűsebb csendőri rémuralom árnyékában vészelte át.